

434 - ՅՈՒՆԻՆԱԿԱՆ ՏԱՐԻ - 1935
ԺԵ.Դ. ԴԱՐԱԿԱՐՁԻ ԱՍՏՈՎԱՇԱՌՈՒՆՉԻ ՀԱՅԵՐԸՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ

ՍԻՐԱԿ ՀԱՅ ԱՄՍԱԳԻՐ

Թ. ՏԱՐԻ - ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

1935 - ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Թիվ 9

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՄՈՒԹԻՆ ՄԵԶԵՆ

Կարելի է ըսել թէ լրագրութեան —
և նոյն իսկ զրականութեան —
մէջ ծածկանունի կիրարկութիւնը
յաճախ հրապարակագրական պատ-
շաճութեան գործ է . երբ, զոր օ-
րինակ, դիրքի բերմամբ կամ հան-
րային զգացումը չմոլորեցնելու
զուղութեամբ, կամ ուրիշ նոյն-
քան պարզ նկատումներով, մարդ
չուզեր ինքզինքը յայտնել, զիտնա-
լով հանգերձ թէ ոճէն կամ այլ հան-
գամանքներէ պիտի մատնուի ար-
դէն իր ինքնութիւնը :

Բայց երբ ինքզինքը ծածկե-
լու ճիզը՝ պատշաճութեան սահ-
մաններէն անդրագոյն անցնելով՝
կանգ չառներ մեղապարտ ծրպ-
տումներու առջեւ, այսինքն երբ
մարդ իիդ չ'ըներ կեղծարար եւ
չարամիտ դիմակաւորմներով դա-
սակարգեր և տիտղոսներ արատա-
ւորել, պարզապէս իր վրայէն ու է
կասկած հեռացնելու մտահոգու-
թեամբ, այսպիսին բացորոշապէս անբարոյ ընթացքի կը հետեւի :

Այս վերջին ձեռնածութիւնը կընեն ահաւասիկ այն քանի մը, աւելի

ճիշդ՝ — իրենց սակաւաթիւ արբանեակները մէկդի ձգելով — այն երեք երուասպէմաբնակ անձեր, որոնք, լոկ անձնական և տխուր հաշիներով, ժամանակէ մը ի վեր կը ճնիփն զարկարեկիւ Ս. Յակոբեանց Հաստատութիւնս՝ պետական բարձրագոյն շրջանակներու և ազգին հանրային կարծիքին առջև, անստորազիր, և ինչ որ աւելի անոնելի է, «Երեք երիտասարդ զարդապետ» բոլորովին կեղծ և սուր պիտակով թուուցիկ մը լեցնելով զրպարտական տպեղ վերագրութիւներով։

Սյդպիսիներուն խօսքը, խաւարին մէջէն լսուած հայուշներ լոկ, արժանի պէտք չէ նկատուէին անշուշտ որ և է պատասխանի, ինչպէս մօրացած ճահիճներէ ցայտած կեղտեր, որոնց՝ մարդ պիտի պժգար դառնալ և քար նետել արձակուած ցեխին կողմը։ Եւ արդարի, այս էր եղած ցարդ մեր վերաբերմունքը այդ խմբակին դէմ։

Երեք տարիներէ ի վեր, այսինքն այն օրէն որ շնուռածական մեծ ձեռնարկութեանց ծրագիրը սկսաւ զործադրուիլ Հայ Երուսաղէմի մէջ, իր ամենէն լուրջ կերպը պարտքի հարցին լուժման, անոնք ըրին՝ ինչ որ կինային իրենք միայն, հրապարակը ողողեցին իրենց սուտերով։ ու մենք ոչինչ ունեցանք իրենց դէմ բայց միայն լուռթեան պատասխանը. այն ատեն միայն, այսինքն դեռ եօթնեակ մը առաջ միայն, հարկ զգալով հերքում՝ երք քանի մը թերթեր այս կամ այն կերպով կարծես ձգտեցան հովանաւորել այդ անհիմն լուրը, խորհրդածութեանց նիւթ ընելով զանոնք, եւ հետեւութիւններ եւս եզրակացնելով անոնցմէ։

Հերքումը, որ պաշտօնապէս զրկուեցաւ պատկանեալներու, հրատարակուած է Սիրոնի այս թիւին մէջ ևս։ Բայց մենք պիտի ուղեկինք յաջորդ տողերու մէջ կանգ առնել զիմանարաբար երկու կէտի առջև, որոնք մեր համարակական բարյականին վերաբերող երկու ախտաւոր երևոյթներ կը մատնանշէն։

Առաջինը՝ այն է թէ կը գտնուին մեր մէջ գեռ մարդիկ, որոնք գուենիկ և զծուծ կիրքերէ կրնան ինքնինքնին արտօնուած զգալ բռունցք բարձրացնելու ազգային Հաստատութեան մը ուղոյն դէմ նոյն խսկ, խորհելով թէ այդ կերպով մահացուցիչ հարուած մը պիտի տուած ըլլան անոր համբաւին և պատույն դէմ։ Հաստատութիւնը՝ ներկայ պարզազին մէջ՝ միարանութիւն մըն է, հոգեր սկզբունքներու վրայ հիմնուած Մարմին մը, որուն բարյականին ամենէն մեծարժէք կողմերէն մին՝ իրեն համար՝ իր անուան և կոչումին արդարացումը պիտի ըլլար՝ իր կեանքին և գործունէութեան մէջ։ Անիկա, այդ միարանութիւնը, իր բոլոր անդամներով մէկտեղ, արքներէ ի վեր, խորհուրդի, խօսքի և գործի միանականութեամբ կ'ընէ ահա իր բովանդակ կարեկին՝ Աստուծոյ փառքին և ազգին պատուին համար անմահ նախնիքներէ կանզուած և օրէնքի ու աւանդութեանց ճամբով իրեն փոխանցուած դարաւոր եւ նուիրական այս ծովովուրդին զգուանքին և օտարաց յարգանքին առջև։

Ասոր համար, այդ Միարանութեան համար, կ'ըսենք, անցեալին զգացումէն եւ ապազային մտածումէն իր խղճին վրայ հարկադրուած այդ իդը իրա-

կանացնելու մեծազոյն պայմաններէն մին է համերաշխութեան, սիրտերու եւ միտքերու ներդաշնակութեան հոգին, որ զերակատար ոյժն է արդարի բարոյական իրականութեան մէջ :

Անոր, կը կրկնենք, այդ Միաբանութեան համոզումն է թէ իրեն և թէ իր պաշտած իտէալին, այսինքն այս Հաստատութեան ազգանուեր ողւոյն, մեծ թշնամիները պիտի լինէին անոնք իր մէջէն, իր անդամներէն, որոնք պիտի ուղէին փորձուիլ խանգարելու անոր ներքին կեանքին խաղաղութիւնը, իսկ աւելի մեծազոյները՝ անոնք, որոնք, ողորմութեամբն Աստուծոյ ներքին համերաշխութիւնը վրոգվող այդպիսի վիճակ մը չեղած պարագային, ինչպէս է այժմ, չար և խեռ զգացումներէ մղուած, կ'ուղեն բոլորովին հակառակ հաւատցնել հանրային զգացումին :

Իսկ մեզի համար աւելի ցաւազին եղաւ մտածել թէ կը գտնուին նաեւ Հայ Մամուլին պատկանող թէրթէր, որոնք ոչ միայն լայն կը բանան իրենց դուռները՝ անձանաշ և անձանուն գրիչներու, ինչպէս իրենց ծինիներու վրայ թուլցած փեղկեր՝ զորս կրնայ շարժել որ և է կողմէ վշած քամիի շունչ մը, այլ նաև թռուցիկի մը ճայրու պատրոյդէն թափած արօտ լոյփն տակ տեսութիւններ ճախարակել՝ պատճառներու և արդինքներու հետախուզութեամբ . . . :

Ի՞նչ ալ անդորր սրտով կը փութաք հաւատք ընծայել «Երիտասարդ գարդապետներու» վրայ նետուած անուղիղ ընթացքի մը . այդպէ՞ս պէտք էր պատուել արդեօք զաղափարը կրթուած նողնորականութեան, զոր իրաւամբ թելադրած է ձեզի անշուշտ լոկ Երիտասարդ կրօնաւորի այդ որակումը : Աւելի արդար պիտի չըլլա՞ր միթէ պզտիկ քննութեան մը ենթարկել նախ հարցը, ինչպէս ըրած էին ուրիշ թերթեր, և յետոյ ըստ այնմ զբաղիլ անով :

Երեք տարիներէ ի վեր մեր գէմ յարակինուած այդ զրպարտագիրներէն ոչ մէկ չափով ազգուած էինք որ և է ատեն . վասնզի տարբեր բան մը չէինք կրնար սպասել անոնց հեղինակներէն . բայց, ներուի մեզի ըսել թէ քանի մը թերթերու այդ կեցուածքը վիրաւորիշ կը գտնենք պարզապէս, և իրաւունք կը զգանք մեզի՝ արտայայտուելու այս չափ մը գէթ, և այն՝ ի պատիւ այն ըմբռնումին, զոր ունինք Մամլոյ առաջնորդող և գաստիարակիչ դերին նկատմամբ :

Ինչպէս ամէն փոքր ի շատէ բազմանդամ ընտանիքի կամ ստուարակազմ ընկերակցութեան, նոյնպէս եւ այսպիսի մեծ եւ հինաւուրց Հաստատութեան մը մէջ, եղած են եւ են անշուշտ, այժմ մանաւանդ՝ երբ մտածումի կեանքը աւելի մշակուած է հոն քան երբեք, տեսակէտներու տարբերութիւն և կեանքը մշակուած է հոն քան լինին նոյն իսկ, ներքին կեանտարակարծութիւններ նոյն իսկ, որոնք պէտք է լինին նոյն իսկ, ներքին կեանտարակարծութիւններ լացումի զերծ պահելու համար, բայց ոչ ծածկուած ցաւերքի մթնոլորտը լացումի զերծ պահելու համար, բայց ոչ ծածկուած ցաւերքի կամ խորունկցած վէրքեր, ինչպէս Լիբանանեան հայ թերթի մը երուսաղէմի թղթակիցը փափաքած էր որ եղած լինին անպատճառ: Հոս, ամենամեծ մասմբ, աշխատութեան և ուսկը միա անկեղծ արամագրութիւններ միայն կան. ողին՝ որ կ'ապրի հոս և կ'ապրեցնէ ամենուն մէջ մտքի եւ սրտի կեանքը, հառողին՝ որ կ'ապրի հոս և կ'ապրեցնէ ամենուն մէջ մտքի եւ սրտի կեանքը, հառողին՝ որ կ'ապրի հոս և կ'ապրեցնէ ամենուն մէջ մտքի եւ սրտի կեանքը, հառողին՝ որ կ'ապրի հոս և կ'ապրեցնէ ամենուն մէջ մտքի եւ սրտի կեանքը, հառողին՝ որ կ'ապրի հոս և կ'ապրեցնէ ամենուն մէջ մտքի եւ սրտի կեանքը:

Ներսը սկզբնաւորուած սայթաքումներ, ու դուրսէն մանաւանդ սողոսկած չար ազդեցութիւններ:

Երկրորդ կէտը, որուն քանի մը բառով միայն պիտի ուղէինք ակնարկել, անպատճապար զրպարտութեան այն յամառ եւ յիմար ողին է, որ ա՛լ արուեստ գարձեր է կարծես այդ թնճկուած մտքերուն համար: Այս մարդիկը ի՞նչպէս կը ծածկեն ստուգութիւնները, ու ինչպէս կը փոեն կը տարածեն ինչ որ սուտ է և խաբէութիւն: Խրենցինին նման ուղեղներ միայն կրնային ըմբռնել ատիկա:

Վերջին միայն երեք տարուան մէջ 54000 ոսկւոյ արժողութեամբ շէնք շնուռեր է մեր զետիններուն վրայ, առանց նոր պարտք ընելու, (առանց և որ իսկ հնախօսական և արուեստագիտական արժէք ներկայացնող իրեք ծախելու մեր գանձարանէն, ինչ որ պիտի կարենայինք՝ եթէ պէտք զզայինք եւ պարզաները նպաստաւոր լինէին), ու օգտագործելով միայն Պաղեստինի ներկայ տնտեսական վերելքը, որ մեզի պատեհութիւն տուաւ հարուստ զիներով ի վաճառ հանելու մեզի համար նուազ արժէք ներկայացնող ցիրուցան եւ մանր գետիններ: Մենք անոնց արժէքներէն դրացած զումարին վրայ աւելցնելով այն ևս՝ զոր Հանրային օգաֆ Պետական Վարչութիւնը վճարած էր ի զին մեր զետիններէն զրաւուած մասերուն՝ Երուսաղէմի մէջ եւ ի Յոպաէ, միայարկ եւ բազմայարկ շէնքերով շուկաներ կազմած ենք քաղաքին ամենէն՝ յարզի մարդին մէջ, Ս. Աթոռոյս պատկանեալ «Մենծ արտ» կոչուած հողին վրայ: Զենանելով այս ամէնը, որուն պատճառաւ մեր ելմոտական վարկը այնքան բարձր է այժմ Պաղեստինի մէջ, եւ որուն համար ինչակցութեան եւ զոհունակութեան խօսքեր միայն լսած ենք Կառավարական և օտար շրջանակներէ, կեղծարար և կամաւոր կուրութեամբ չտեսնելով իրենց աչքին ատցէ բարձրականզուն այդ փաստերը, այդ եղկելինները իրենց խլրդային տեսողութիւնը կ'ուղեն միել մեր տոմարներէն ներս, եղկերուաքաղային սուտեր դարձնելու համար հոն ալ, Այսպէս, իրենց կարծիքով, մենք ոչ միայն շենք նուազեցուցած պարտքերնիս, այլ ընդհակառակն աւելցուցեր ենք զայն: մինչ սումարական արձանազրութիւնք և արդարացուցիչ վաւերազգիններ կ'աղաղակին թէ 100000ը, որ Պաշտօնական Հերքումը Ծնորէն ժողովէն ստորագրուած օրը 93000ի էր իջած, այժմ, մէկ շարթուան մէջ մօտեցած է արդէն նոյն իւլ 92000ի:

Պարուց նուազեցման այս գործը, ինչպէս դիւրութեամբ պիտի ըմբռնէին հարցին մասնազիտական հասկցողութիւնը ունեցող անձննք, տարուոյ որոշ մէկ քանի շրջաններուն, կրնայ եկէջի փոքր շարժումներ ունենալ դեռ, բայց տնօրինուած է որ յառաջիկայ Մայիսին ան պիտի զտած ըլլայ 90000ը, յաջորդ տարեշրջանին արագ թափով շարունակելու համար իր էջքը, եթէ, ողորմութեամբն Աստուծոյ, արտակարգ և համայնական դիպուածներ շխանգարեն ընդհանուր վիճակը:

Բառ մը ևս, և կը փափաքինք միանդամ ընդ միշտ վերջացնել մեր խօսքը այս ապիցիատ հարցին մասին: Այսօր (Օգոստ. 17), մինչ Սլոնի Սեպտեմբերի թիւին համար կը զրուին այս տողերը, Յոպաէէն հեռաձայնով կը հա-

զորդուի Պատրիարքարան, թէ զրպարտիչներու նոյն խմբակը Բարձր Գոմիսէրին ուղղուած նոր թուոցիկի մը պատճենը զրկած է տեղւոյն թերթին, Պաղեստինի արքերէն մեծազոյն թերթին, որ, ինչպէս երկրորդ անգամին, նոյն պէս և այս անգամ, զղուանքով մերժած է անոր հրատարակութիւնը, զայն անմիջապէս հասցնելով միայն Յոպաէի մեր վանքի Տեսչն ձեռքը: Անոր մէջ այս անզամ սուտի վիթխարի զիւտ մըն է որ կը յերիւրուի: Իրը թէ ամսոյս իննին մեր ելեմտից տոմարին մէջ արձանագրուած ըլլայ լ. Պ. 20.638 ծախք մը, որ սակայն, կ'ըսէ, իրականին մէջ լ. Պ. 2.638 է միայն. ու կը հետեւնէ թէ երկու գումարներուն տարբերութիւնը բաժնուած է քանի մը յափշտակիչներու միջև, որոնցմէ այնքան շատ կան եղեր այս նուիրական յարկին ներքեւ . . .

Պէտք իսկ չենք տեսներ զգացնելու թէ Բ'նչ ախտաժէտ երկակայութեան ծնունդ են այս ամէնը:

Վաստան ենք թէ ողջամիտ ընթերցողը, տեղեկանալով այս քանի մը մանրամասնութեանց, պիտի շուտով խելամուտ լինի թէ Բ'նչպիի նկարագրով մարդոց հետ է մեր զործը. մութին մէջէն դաւոզ մարդերու, որոնք չեն համարձակիր խաւարէն, որ իրենց հողիին միակ մթնոլորտն է, դուքս զալ, զախնալով որ մի միայն իրենց անունն ու ինքնութիւնը բաւական պիտի ըլլան հրապարականախատ նշանակումի առարկայ ընելու իրենց անձն ու զործը. և որոնց պիտի չզիջանէինք տող մը նոյն իսկ պատասխան զրել, եթէ հարցը դառնար անձի կամ անձերու շուրջ, և ոչ թէ դարաւոր և նուիրական Հաստատութեան մը՝ որուն վերաբերմամբ չենք կընար ուղել անշուշտ որ պատրուի ժողովուրդին բարի միամտութիւնը:

* * *

ՀԱԽԱՑՔԻ ԵՒ ՄԹԱՆՈՒՄԻ ՑՈՂՔԵՐ

ԿՐՈՆԱԿԱՆ ԲՆԱԳԴԻ

Սկսեալ տիմար վայրենէին՝ որ հոդը կը պատի զգաւորի կուռքի մը ուշբին առջև, մինչև Արևելքի մոգքը, որ արևին մէջ ընութեան անման հոգին և ամէն դոյսութեան սկիզբը կը պաշտէ. սկսեալ նախնական ժողովութիւններէն՝ որոնք Արարէիի կ'ընծայէն իրենց հռնձեցուան երախայրիքը, մինչև չարաբասակի այս ժողովութիւնները, որոնք Կ'երևակայեն մեծարանք մատուցանել անոր՝ ամօթալի լկուութիւններով, կրօնական բնալզը ամէն տեղ և ամենուա մէջ ինքնինքը կը նաեւցնէ: Մարդը չի կընար հրաժարէլ ոչ իր մնալզերէն և ոչ Աստուծել, իր ապականութիւնը այս ախարէի հետ կը կապէ զայն. իսկ որոճքաւոր բնազը մը կը խորացնէ զայն զէպի անսեսանելի աշխարհը: Այս երկու ներկակ զօրութիւններուն մէջ ընտրութիւն մը չ'ըներ ան, երկու անհամբարձի տարբերը կը ստիպէ հաստուի իրարու հետ. իր պաշտամունքին կը խառնէ իր բարոյականը, աստատաները իրեն համար իրեն նման աստածներ կը չին ու որպէսի զարենայ անոնց մթայիք իր յուրա հակումներուն հանգուանակ պատառունք մը, իր մոլութիւններն իսկ իրեւ. աստուածութիւն գը կանչէ. իր կրօնքը հաւատարիմ հայելին կ'ըլլայ իր բնական ապականութեան. մէկ բառով, կը նուաստացնէ Աստուածութեան զալափարը, ըլլայ չի կընար զանց ընել զայն, ու կը սիրէ աւելի վայրագ աստուածութիւններ ունենալ, քան բան մը չպաշտել:

Ա. Ա.,